

հողածուծեան՝ գործը դժբախտաբար ազատ չէ մնացած մի քանի տպագրական սխալներից, որոնցից գլխաւորներն են էջ՝ 11՝ ձախճութիւն՝ ձախճութիւն, էջ՝ 155՝ ցածրից 2 րդ տող՝ ստեաց փոխ. տեւաց. ի. էջ՝ 198՝ մրջումն փոխ. մրջիմն:

Թերևս ներուի ինձ մի դիտողութիւն սոսկ մեթոդի տեսակէտից: Ընդունելով հանգերձ, որ ներկայ աշխատութեան մէջ բացառաբար բոլոր ձևերը միանգամայն համապատասխան են դասական հայերէնի ոգուն, այնուամենայնիւ աւելորդ չպիտի լինէր. եթէ հնդինակը հարեանցիօրէն յիշատակած լինէր, յատկապէս գլխաւոր երևոյթների, նաև յետ դասականները: Այս յիշատակութիւնն անհրաժեշտ է այն տեսակէտից, որ տպագիր հրատարակութիւններից, որոնց միջոցով միայն ուսանողը պիտի ծանօթանայ դասական գրութեաներին, ոչ մին դերձ չէ յետդասական ձևերի տիրապետութիւնից: Կրաւորական անկատար եզ. Գ. դէմքի նկատմամբ հեղինակն արդէն արել է մի փորձ, որ անշուշտ իր օգտակարութիւնը պիտի ունենայ:

Գինն է՝ տետրակի ձևով՝ 5 մ. 40 ֆեն. (մօտ 2 ռ. 50 կ.), լաթակազմ՝ 6 մ. 40 ֆեն. (մօտ 3 ռ.).

Աւելի մանրամասն, ինչպէս ասացինք, կը խօսենք ուրիշ տեղ, հաւանօրէն ի մօտոյ հրատարակելի հայագիտական ժողովածուի մէջ:

Մետաղ փաղապե

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԵՐԳԵՅՈՂՈՒԹԵԱՆ

Ա. եւ Բ. տարի ժողովածու հայ-ժողովրդական, ազգային եւ եւրոպական միաժայն եւ երկժայն երգերի կազմեց Սպ. Մելիքեան, Թիֆլիս, գինը խրաքանչիւրին 25 կոպ.

Երգ-երաժշտութիւնը մեր դպրոցներում որպէս պարտադիր առարկայ իւր որոշ տեղը ունի, բայց իւր նպատակին չի ծառայում չնորհիւ այն անտարբերութեան, որ նկատուում է մեր դպրոցների ղեկավարների կողմից, որտեղ այս առարկան համարելով որպէս երկրորդական առարկայ, դատաւարութիւնը յանձնուում է ամեն մի պատահական և ոչ մասնագէտ ուսուցչի: Այս մի կողմից, կանոնաւոր դասագրքերի բացակայութիւնը միւս կողմից պատճառ է դառնում այս առարկայի յետադիմման:

Միթէ ապացուցանելու կարիք կայ, որ կանոնաւոր երգ-երաժշտութիւնը ահագին նշանակութիւն ունի դաստիարակութեան տեսակէտից, որ նա զարգացնում է աշակերտի գեղարուեստական

ծաշակը, ազնւացնում, փափկացնում է նրա քիւրտ զգացմունքները, գաղափար է տալիս գեղեցկի մասին, զարգացնում է նրա երաժշտական լսողութիւնը և վերջապէս խմբական երգի միջոցով սովորեցնում է նրան կարգապահութիւն:

Այս հանգամանքները ի նկատի ունենալով պիտի լուրջ ուշադրութիւն դարձնել երգ-երաժշտութեան դասաւանդման վրայ և աշխատել որքան հնարաւոր է լաւ հիմքերի վրայ դնել այդ առարկայի դասաւանդութիւնը:

Ի՞նչ երգեր անցնել դպրոցում, մասնաւորապէս ցածր դասարաններում: Այս հարցը լուծելու համար նախ պիտի պարզուի, թէ ինչն է հետաքրքրում մանկան, որն է մատչելի երեխայի հոգուն, շատ պարզ է այն, ինչ որ շրջապատի ծնունդ է, ինչից որ մտաւորապէս սնւում է և զարգանում, ինչ որ իրան դուր է գալիս, որից և մեծ բաւականութիւն է ստանում:

Ինչպէս որ երեխային տալիս են կարդալու այն բանը, որը լաւ է հասկանում, աշխարհագրութիւն անցնելու համար սկսում են նախ հայրենագիտութիւնից՝ իր բնակավայրից հետզհետէ լայնացնելով այդ շրջանը գնում շատ հեռուն, կամ մանկան հոգեկան աշխարհի մօտիկ և հասկանալի հէքիաթներից և առասպելներից սկսելով հասնում են իսկական պատմութեան՝ սլատմական փաստերին, այնպէս էլ երգ-երաժշտութեան դասաւանդումը պիտի սկսել ամենապարզ և հասկանալի երգերից, տանելով կամաց-կամաց աւելի բարդ երաժշտութեան:

Մեր հայ մանկան համար ամենահասկանալին հայ ժողովրդական երգն է, որ լսում է մանուկը շարունակ իր ծնողների, եղբոր ու քրոջ, բնակրոջ ու հարեանի բերաններից, ժողովրդական երգն է այն առաջին և հիմնական ինքատանցը, որից յետոյ կարելի է աստիճանաբար հասնել տաղանդաւոր երաժիշտների ամենաբարդ ստեղծագործութիւններին:

Ահա այս տեսակէտը ի նկատի ունենալով մօտենանք պ. Սպ. Մելիքեանի կազմած երգեցողութեան դասագրքերին՝ Պ. Սպ. Մելիքեանը բուն հայ ժողովրդի զաւակ է, սնուած հայ ժողովրդի մէջ և իր սկզբնական երաժշտական կրթութիւնը ստացած հայ ժողովրդական երգը վերապատեղծող մեր անուանի երաժշտագէտ Կոմիտաս վարդապետից: Որպէս դասատու անձամբ ղգացել է ժողովրդական երգի անհրաժեշտութիւնը և իր դասագրքերը սկսել է ժողովրդական երգով և ինչպէս իր առաջնորդողում էլ ասում է, որ «ժողովրդական երգերը իրենց աշխոյժ բնաւորութեամբ, մշտական թարմութեամբ և ստեղծագործական պարզութեամբ նոյնչափ հարազատ և սիրելի են մանուկների համար, որքան այդ նոյն ժողովրդի ստեղծագործած հեքիաթը մայրենի լեզուի դասատուութեան համար»:

Նորութիւն չեն այս երգերը, ամեն տեղ կգտնէք, մի քանի անգամ տպագրուած, միայն ոչ Մելիքեանը հաւաքել է զանազան տեղերից, սխառեմի վերածել, աստիճանական զարգացումով պարզից դէպի բարդը դասաւարել։ Առաջին գիրքը գրուած է միայն դժուածորով և տեղ-տեղ լեւա մինօրով, և այնքան պարզ երգեր են, որ չէք պատահիլ ոչ մի սօլ գիէզ։ Բոլորն էլ աշխոյժ բնաւորութեամբ և թարմացուցիչ։ Երկրորդ գիրքը արդէն բարդանում է և աւելի բարձր դասարանների համար է և բոլոր երգերն էլ բարդ գամմաներով է գրուած, որոնք ունին մէկ կամ աւելի գիէզներ և բեմօլներ, և մեծագոյն մասը գրուած է երկձայն, որոնք շատ անհրաժեշտ են ոչ միայն որպէս դասաւանդելիք նիւթ դասարաններում, այլ և խմբական երգեր հանդէսների և երեկոյթների համար։

Բացի հայ-ժողովրդական երգերից պատահում ենք նաեւ համաշխարհային յայտնի երաժիշտների գործերից ինչպէս օր. Մոցարտի, Շումանի և այլ հեղինակների, որոնք փոխադրուած են հայերէն և աչքի են ընկնում որպէս աշխոյժ և կենդանի գործեր, որոնք ունեն ժողովրդական բնոյթ։

Այս երգարանները երկու ծառայութիւն կարող են մատուցանել. նախ որպէս ձեռնարկ դասատուների համար ցածր դասարաններում և որպէս դասադիրք աշակերտների համար բարձր դասարաններում, որտեղ անցնում են երաժշտութեան տարրական տեսութիւնը գծային սխառեմով։

Այս բոլորից յետոյ չենք կարող մի փոքրիկ դիտողութիւն շանել. իւրաքանչիւր մի մօտիւ ունի իւր յատուկ տեկստը, որը արդէն ժողովրդականացած է. չի կարելի ուրիշ տեկստ յարմարեցնել այդ մօտիւին, դա արդէն կդառնայ թխովի, ինչպէս օր է Ա. գրքի № 1-ը, որը «Իմ չինարի» տեկստի փոխարէն դրած է Աղայեանի «Արեւ արեւը, № 3 ը «Սօնա»-ի փոխարէն գրուած է «Վարդեմ քաղել», № 11-ը «Երբ որ մայրը»-ի փոխարէն գրուած է «Երբ որ լեզուս» և այլն։ Վերոյիշեալ համարների եղանակները արդէն ունեն իրենց յատուկ տեկստը և միայն այդ տեկստով պիտի երգել։ Նաեւ Հօղալլօյ-ի մօտիւր այդ չէ։

Այս փոքրիկ թերութիւնները այնուամենայնիւ չի նսեմացնում գրքի արժանիքները և մեր երաժշտական աղքատ դրականութեան մէջ ոչ Մելիքեանի գրքերը անշուշտ իւրեանց որոշ տեղը կգրաւեն, որը և յանձնարարում ենք մեր երգ-երաժշտութեան դասատուներին։

Ռուբէն արեղայ